

Poštovani čitatelji!

U Republici Hrvatskoj prošle su 2024. godine označena i registrirana ukupno 106.332 novorođena teleta svih pasmina goveda, od čega živorođena 100.254. U odnosu na 2023. godinu, zabilježeno je smanjenje ukupnog broja novorođene teladi za 4,6%. Potkraj 2024. godine ukupan broj krava iznosio je 133.035, u odnosu na 2023. manji je za 3550 grla, odnosno 2,60%. Nastavljen je trend smanjenja kod mliječnih i kombiniranih pasmina goveda za 5462 grla, odnosno 4,80%. Manji je i broj posjednika krava, i to za 1149, odnosno 7,47%. Posljedično, manji je i broj krava u kontroli mliječnosti za 4,0% te iznosi 65.651 u 2024. godini. Zabilježeno je smanjenje broja stada u kontroli mliječnosti za 7,12%. Detaljnije o brojnom stanju krava i najkorištenijim bikovima za umjetno osjemenjivanje u prošloj godini informirajte se u člancima.

Nositelj uzgojnog programa koza u RH je Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza. Kao svog partnera u provedbi programa odabrali su Hrvatsku agenciju za poljoprivredu i hranu (HAPIH). HAPIH kroz provedbu kontrole reprodukcijskih odlika uzgojno valjane populacije, kontrole mliječnosti, performance testiranja, izračun uzgojne vrijednosti te uz tehničku i stručnu pomoć igra presudnu ulogu u provedbi programa. Proizvodnjom ovčjeg mlijeka u 2024. godini bavila su se 232 proizvođača mlijeka, a otkupljivačima mlijeka isporučili su 1.651.746 kg mlijeka. Ovčje mlijeko otkupljivalo je 11 otkupljivača mlijeka. Najveći otkupljivači ovčjeg mli-

jeka bile su mljekare Vindija d.d. i Sirana Gligora d.o.o., koje su u 2024. godini otkupile 55,3% ukupno otkupljenih količina ovčjeg mlijeka. Kozje mlijeko u 2024. godini isporučivalo je 87 proizvođača kozjeg mlijeka, koji su proizveli i isporučili otkupljivačima 2.994.148 kg kozjeg mlijeka. U otkupu kozjeg mlijeka sudjelovalo je šest otkupljivača mlijeka. Najveći otkupljivač bila je mljekara Vindija d.d., koja je otku-

pila 88,70% ukupno isporučenog kozjeg mlijeka. Detaljnije informacije pročitajte u nastavku.

izv. prof. dr. sc. Krunoslav Karalić,
v. d. ravnatelja HAPIH-a

Impressum: Glavni i odgovorni urednik:
izv.prof.dr.sc. Krunoslav Karalić
Urednički odbor: Sara Mikrut Vunjak, dipl.iur.,
dr.sc. Zdenko Ivkić, Ivica Vranić, struč.spec.ing.agr.,
Davor Pašalić, dr.med.vet., dr.sc. Marija Špehar,
dr.sc. Dragan Solić,
Vatroslav Tissauer, dipl.ing.polj.univ.spec.oec.
Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu,
Vinkovačka cesta 63c, 31000 Osijek
MB: 2528614 | OIB: 35506269186,
IBAN: HR1210010051863000160

U ovom broju donosimo

- 2** Najkorišteniji bikovi za umjetno osjemenjivanje u 2024. godini
- 3** Brojno stanje krava u 2024. godini
- 5** Rezultati kontrole proizvodnosti za alpsku i sansku pasminu koza u 2024. godini
- 7** Proizvodnja i kvaliteta ovčjeg i kozjeg mlijeka u Republici Hrvatskoj

Najkorišteniji bikovi za umjetno osjemenjivanje u 2024. godini

> Zrinko Mikić, dr.med.vet.,
Centar za stočarstvo, zrinko.mikic@hapih.hr

U Republici Hrvatskoj prošle su 2024. godine označena i registrirana ukupno 106.332 novorođena teleta svih pasmina goveda, od čega živorođena 100.254. U odnosu na 2023. godinu, zabilježeno je smanjenje ukupnog broja novorođene teladi za 4,6%.

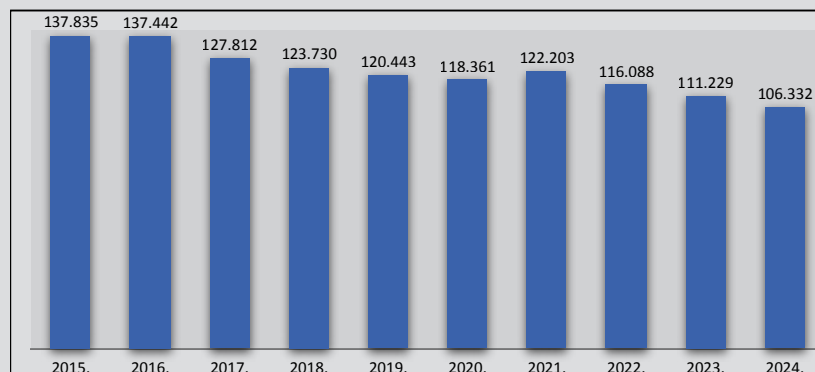
U najbrojnjih mliječnih i kombiniranih pasmina (simentalska i holstein) prevladava umjetno osjemenjivanje, dok u mesnih i izvornih pasmina dominira prirodni pripust (grafikon 2).

Najkorišteniji bikovi

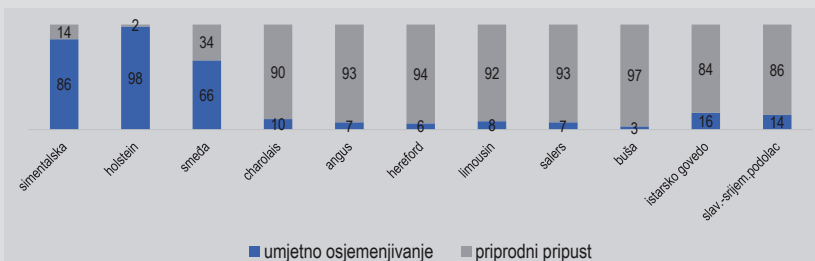
U prošloj godini od simentalčkih bikova prema broju potomaka najkorišteniji je genomski bik Hype (Hulio x Macbeth x Ermut). Sin je njemačkog bika Hulija (linija Huch), a trenutno se nalazi u CUO Varaždin. Hype ima vrlo dobre indekse za mlijeko (118), mesa (118) i fitnes (116). Karakterizira ga solidno vime (107), ali zbog slabijih indeksa za noge (96) i mišićavost (91) treba ga koristiti ciljano. U protekloj godini Hype je imao ukupno 1751 potomka.

Od holstein bikova, najkorišteniji je u 2024. godini progeni bik Imperial (Imax x Jedi x Day). Ima odličan indeks za proizvodnju mlijeka (145), dobar fitnes (110), dobar eksterijer (119), popravlja većinu svojstava, pogodan je za korištenje na junicama. U protekloj 2024. godini Imperial je imao ukupno 649 potomaka.

Može se zaključiti kako u obje pasmine prevladavaju progeni bikovi u odnosu na genomске. Genomski bikovi u ranoj dobi dobiju genomski test kroz postupak genomске selekcije pa se posljedično ranije koriste u rasplodu. Zbog kraćeg generacijskog intervala omogućavaju brži genetski napredak, ali im je pouzdanost testiranja niža

Grafikon 1. Broj novorođene i registrirane teladi po godini

Grafikon 2. Umjetno osjemenjivanje i prirodni pripust prema pasmini (%)

(oko 70%) pa ih treba ciljano koristiti (veći broj bikova istovremeno). Progeni bikovi imaju rezultate na potomstvu

(npr. kćeri), prvi rezultati dolaze u dobi od pet godina, a pouzdanost je znatno veća, minimalno 85%.

Tablica 1. Najkorišteniji simentalški i holstein bikovi u 2024. godini

Rbr.	Simentalska				Holstein			
	Ime	HB	Telad	Centar	Ime	HB	Telad	Centar
1.	Hype*	9055	1751	Varaždin	Imperial	1486	649	Semex
2.	Eintraum*	8957	1454	Varaždin	Timberlake	1485	602	Semex
3.	Okidoki Pp	9121	1361	ReproVet	Total	1739	558	Semex
4.	Wildharz	9124	1159	ReproVet	Javelin	1765	522	Semex
5.	Summit	9132	1154	Nova Genetik	Consul	1602	510	Varaždin
6.	Vordorf Pp*	9166	1085	Nova Genetik	Marauder	1718	455	Semex
7.	Vici Pp	9008	1067	ReproVet	Sparky	1201	419	Lactis
8.	Orka	8787	920	Varaždin	Painter	1738	408	Semex
9.	Megahertz	8818	854	Varaždin	Bart	1749	399	Bosgen
10.	Husim PP*	9129	838	Varaždin	Crusher	1757	386	Bosgen
11.	Harbin	9004	743	Reprovet	Baughman	1755	386	Semex
12.	Dorian*	9073	727	Osijek	Nader	1573	368	Lactis
13.	Villeroy	8606	671	Varaždin	Milord	1264	366	Varaždin
14.	Hanomag	8959	644	Varaždin	Missive	1733	362	Semex
15.	Maurizio	8663	629	Osijek	Vh Seo Prc	1704	327	Lactis
16.	Wuhan*	9072	614	Osijek	Bennie	1766	327	Semex
17.	Hanuta	8960	527	Varaždin	Moviestar	1667	325	Semex
18.	Hybrid	9079	516	Varaždin	Rhineriver	1713	317	Semex
19.	Eskimo	8713	466	Nova Genetik	Contender	1760	249	Bosgen
20.	Jhb Tubron*	9041	459	Nova Genetik	Kokomo	1751	242	Osijek
21.	Milan	8635	458	Nova Genetik	George Miller	1759	236	Semex
22.	Ortelan	9122	444	Reprovet	Randall	1255	233	Semex
23.	Hostmi*	9054	428	Varaždin	Crimson	1394	229	Semex
24.	Masasi PP	8895	412	ReproVet	Skytree	1735	227	Semex
25.	Hitbull	8868	394	Varaždin	Helianthus	1767	220	Semex
26.	Harlem PP*	9005	383	ReproVet	Praser	1369	200	Lactis
27.	Extrem	8950	379	Nova Genetik	Toto	1621	198	Semex
28.	Wovero*	8753	373	Varaždin	Hyperloop	1708	186	Semex
29.	Helsinki	8737	321	Nova Genetik	Melville	1712	186	Semex
30.	Royman*	8867	313	Varaždin	Nikly	1530	178	ReproVet

*genomski bikovi

Brojno stanje krava u 2024. godini

> Drago Udbinac, struč.spec.ing.agr.,
Centar za stočarstvo, drago.udbinac@haph.hr

Potkraj 2024. godine ukupan broj krava iznosio je 133.035, u odnosu na 2023. manji je za 3550 grla, odnosno 2,60%. Nastavljen je trend smanjenja kod mliječnih i kombiniranih pasmina goveda za 5462 grla, odnosno 4,80%. Manji je i broj posjednika krava, i to za 1149, odnosno 7,47%. Posljedično, manji je i broj krava u kontroli mliječnosti za 4,0% te iznosi 65.651 u 2024. godini. Zabilježeno je smanjenje broja stada u kontroli mliječnosti za 7,12%.

Prema pasminskoj zastupljenosti, i dalje je najbrojnija simentalška pasmina sa 67.396 krava, zatim holstein pasmina sa 28.183 krave, te smeđa pasmina sa 1794 krave. Najbrojnije

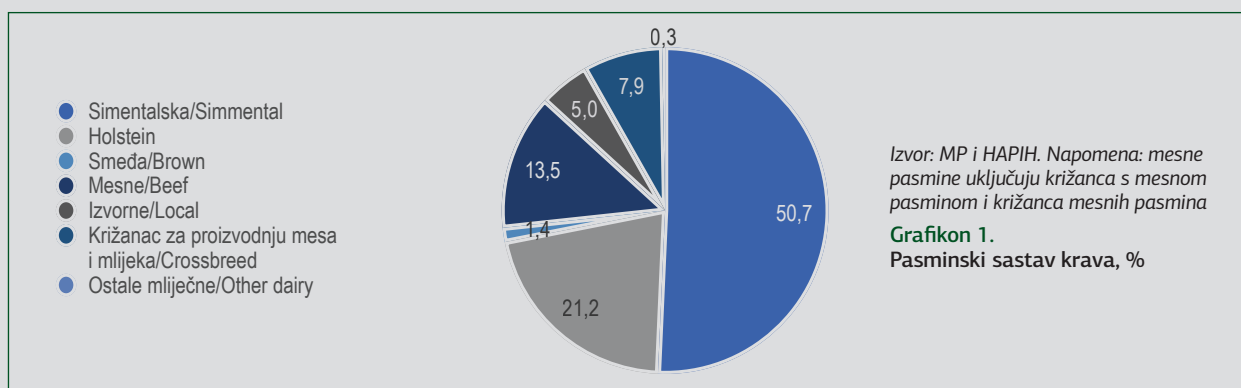

Tablica 1. Ukupan broj goveda, krava i posjednika

Godina	Goveda		Krave				
			Sve krave		Mliječne i kombinirane*	Kontrola mliječnosti	
	Grla	Posjednici	Grla	Posjednici	Grla	Grla	Posjednici
2014.	462.568	35.631	178.827	29.277	164.347	100.871	5767
2015.	472.299	34.347	174.805	27.745	159.268	98.567	5480
2016.	462.361	33.079	167.628	26.297	151.274	93.080	4950
2017.	466.215	31.576	160.560	24.434	143.221	87.825	4636
2018.	465.111	30.527	155.960	22.975	136.547	84.382	4434
2019.	474.473	29.480	153.773	21.519	131.695	81.479	4132
2020.	478.853	28.931	155.477	20.632	130.012	80.569	3832
2021.	486.190	28.693	153.352	19.823	124.696	77.875	3565
2022.	443.057	23.271	140.566	16.537	120.330	71.642	3179
2023.	445.015	21.799	136.585	15.389	113.865	68.384	2990
2024.	442.043	20.426	133.035	14.240	108.403	65.651	2777

Izvor: MP i HAPIH; *krave mliječnih i kombiniranih pasmina (od 2022. uključuje križanca za proizvodnju mesa i mlijeka)

Prema pasminskoj zastupljenosti i dalje je najbrojnija simentalaska pasmina sa 67.396 krava

mesne pasmine su angus sa 3147 krava, limousin sa 2862, charolais sa 2228, salers sa 1746 te hereford sa 858 krava. Ostale mesne pasmine (aubrac, blonde d'aquitaine, škotsko visinsko itd.) znatno su manje zastupljene.

Kod mesnih i izvornih pasmina goveda i dalje je nastavljen trend povećanja broja krava. Tako je u odnosu na 2023. na kraju 2024. godine broj krava mesnih pasmina porastao za 836 grla, tj. 4,9% i iznosi 17.925. Broj krava izvornih pasmina porastao je za 1086 grla, tj. 18,97% i na kraju 2024. godine iznosi 6699.

Tablica 2. Pasminske skupine krava prema županiji

Županija	Sve	Mliječne i kombinirane*	Mesne**	Izvorne
Bjelovarsko-bilogorska	15.858	13.917	1852	89
Brodsko-posavska	5069	3641	1286	142
Dubrovačko-neretvanska	911	477	72	362
Grad Zagreb	502	488	14	0
Istarska	3310	2217	453	640
Karlovačka	5305	4577	646	82
Koprivničko-križevačka	13.402	12833	551	18
Krapinsko-zagorska	2971	2569	383	19
Ličko-senjska	11.619	6039	2895	2678
Međimurska	2068	1982	85	1
Osječko-baranjska	19.203	17.509	1595	98
Požeško-slavonska	3032	2255	771	6
Primorsko-goranska	971	608	208	155
Sisačko-moslavačka	12.174	9740	2139	295
Splitsko-dalmatinska	5701	4759	331	611
Šibensko-kninska	5443	3572	1063	808
Varaždinska	1560	1331	228	1
Virovitičko-podravska	3830	2730	1097	3
Vukovarsko-srijemska	6934	6489	417	28
Zadarska	6332	4233	1456	643
Zagrebačka	6840	6437	383	20
Sve	133.035	108.403	17.925	6699

Izvor: MP i HAPIH; *krave mliječnih i kombiniranih pasmina (uključuju križanca za proizvodnju mesa i mlijeka). **Mesnim pasminama pridruženi su križanac s mesnom pasminom i križanac mesnih pasmina

Rezultati kontrole proizvodnosti za alpsku i sansku pasminu koza u 2024. godini

Kontrola proizvodnosti provodi se sukladno preporukama Međunarodne organizacije za kontrolu proizvodnosti domaćih životinja

> **Danijel Vuković, dipl.ing.agr.**
Centar za stočarstvo, danijel.vukovic@hapih.hr

Nositelj uzgojnog programa koza u RH je Hrvatski savez uzgajivača ovaca i koza. Kao svog partnera u provedbi programa odabrali su Hrvatsku agenciju za poljoprivredu i hranu (HAPIH). HAPIH kroz provedbu kontrole reprodukcijskih odlika uzgojno valjane populacije, kontrole mliječnosti, performance testiranja, izračuna uzgojne vrijednosti te uz tehničku i stručnu pomoć igra presudnu ulogu u provedbi programa.

Uzgojno-seleksijski rad u RH provodi se na 4166 grla alpske koze kod 36 uzgajivača i 621 grlo sanske koze kod osam uzgajivača. Najveći broj uzgojno valjanih alpskih koza nalazi se u Međimurskoj županiji, dok je pasmina sanska koza najviše zastupljenija u Varaždinskoj županiji. U tablici 1 prikazana je zastupljenost ovih dviju pasmina po županijama te dobna i spolna struktura uzgojno valjanih grla.

Kontrola proizvodnosti provodi se sukladno preporukama Međunarodne organizacije za kontrolu proizvodnosti domaćih životinja- ICAR (The International Committee for Animal Recording). Kontrola uključuje svojstva plodnosti, performance test i kontrolu mliječnosti.

Kontrolom reprodukcijskih odlika uzgojno valjanih grla alpskih i sanskih koza prikupljaju se podaci o broju koza, broju jarenja i broju jaradi. Prema prikupljenim podacima izračunava se indeks jarenja i veličina legla, što je prikazano u tablici 2.

Performance testom se prati rast i razvoj muške jaradi do njihove spolne zrelosti. Prikupljaju se podaci o rastu, razvoju, ocjenjuje se vanjski izgled koji

Tablica 1. Zastupljenost uzgojno valjanih grla alpske i sanske koze po županijama

Pasmina	Županija	Koze	Jarice	Jarčevi	Svi
Alpina	Bjelovarsko-bilogorska	149	43	4	196
	Međimurska	1.457	319	44	1.820
	Koprivničko-križevačka	622	208	24	854
	Varaždinska	940	229	33	1.202
	Osječko-baranjska	11	0	1	12
	Zagrebačka	72	8	2	82
	Sve	3.251	807	108	4.166
Sanska koza	Međimurska	83	6	2	91
	Koprivničko-križevačka	152	8	7	167
	Šibensko-kninska	34	1	2	37
	Varaždinska	185	64	13	262
	Virovitičko-podravska	14	1	4	19
	Zagrebačka	45	0	0	45
	Sve	513	80	28	621

Izvor: HAPIH

mora biti u tipu pasmine, podaci o plodnosti i podrijetlu roditelja. Na osnovi prikupljenih podataka odabiru se mladi jarčevi za daljnji uzgoj. Tijekom 2024. godine testirana su 32 grla muške jaradi alpske koze i tri grla sanske koze. Tablica 3 prikazuje rezultate performance field testa muške jaradi alpske i sanske koze.

Kontrola mliječnosti za alpsku kozu provedena je na 2288 zaključenih laktacija i 211 zaključenih laktacija kod sanske koze. Grafikon 1 prikazuje prosječne laktacijske vrijednosti kod alpske i sanske koze, a grafikon 2 utvrđene vrijednosti za masti i bjelancevine.

Tablica 2. Reprodukcijske odlike uzgojno valjanih grla alpske i sanske koze

Pasmina	Koze	Broj jarenja	Broj jaradi	Indeks jarenja*	Veličina legla**
Alpska koza	2962	2993	3229	1,0	1,08
Sanska koza	340	355	487	1,0	1,37

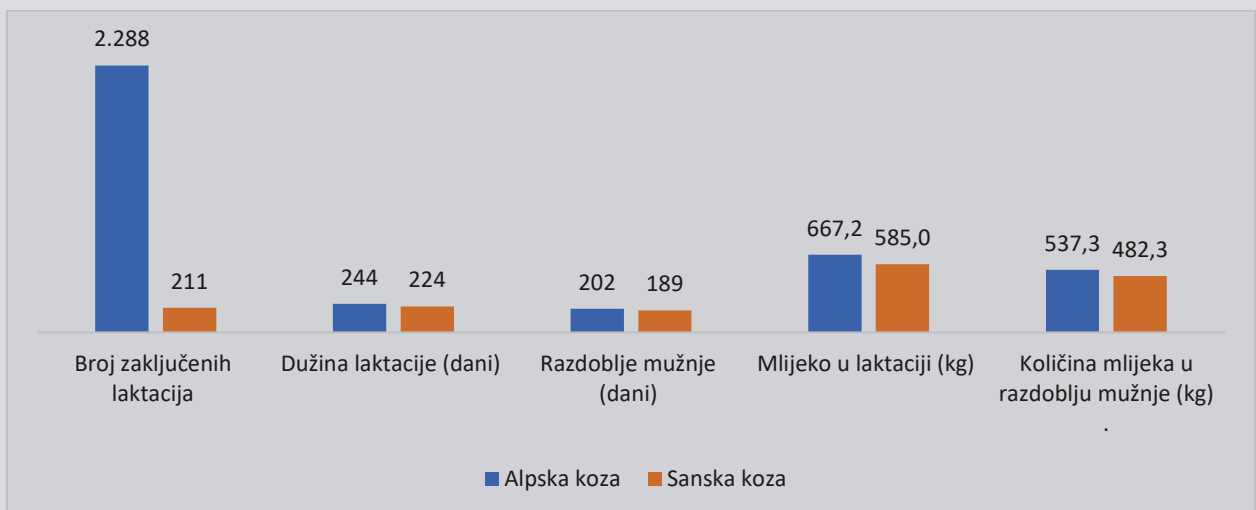
Izvor: MP i HAPIH, *Indeks jarenja = broj jarenja / broj koza;

**Veličina legla = broj jaradi / broj jarenja

Tablica 3. Rezultati performance field testa muške jaradi alpske i sanske koze

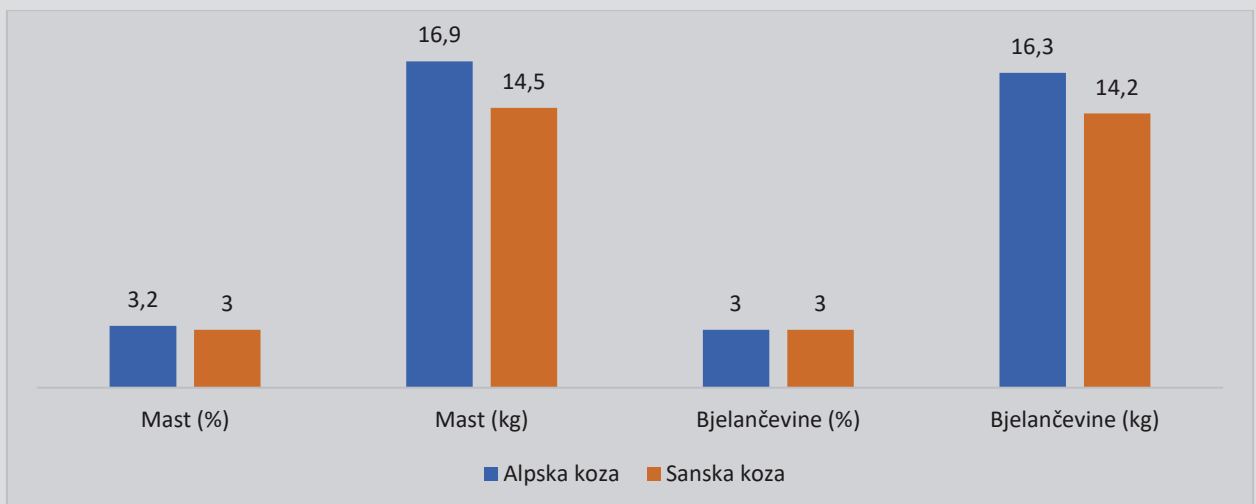
Pasmina	Jarčevi	Porodna težina(kg)	Dnevni prirast (kg)	Težina na kraju testa (kg)
Alpska koza	32	3,4	0,21	25,76
Sanska koza	3	2,8	0,19	22,23

Izvor: HAPIH

Grafikon 1. Prosječne laktacijske vrijednosti kod alpske i sanske koze

Izvor: HAPIH

Grafikon 2. Mliječne masti i bjelančevine prema pasmini

Izvor: HAPIH

Proizvodnja i kvaliteta ovčjeg i kozjeg mlijeka u Republici Hrvatskoj

Kvaliteta ovčjega i kozjeg mlijeka kontrolira se u Središnjem laboratoriju za kontrolu kvalitete mlijeka Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu

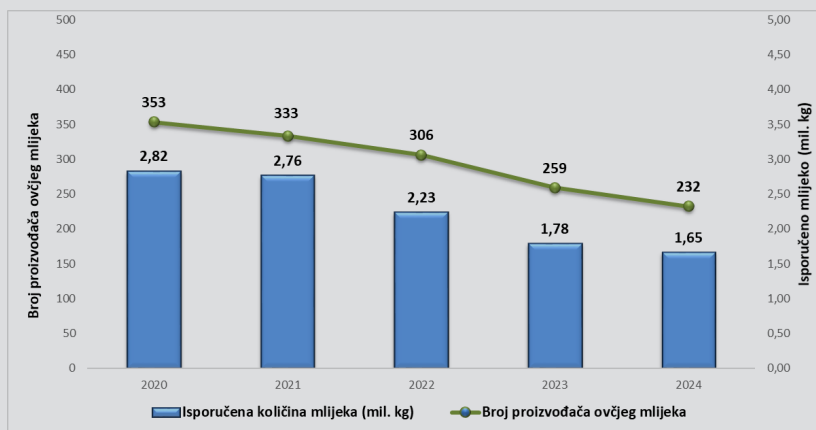
> Danijela Stručić, dipl.ing.agr.,

Središnji laboratorij za kontrolu kvalitete mlijeka, danijela.strucic@hapih.hr

Proizvodnjom ovčjeg mlijeka u 2024. godini bavila su se 232 proizvođača mlijeka, a otkupljivačima mlijeka isporučili su 1.651.746 kg mlijeka (grafikon 1). Ovčje mlijeko otkupljivalo je 11 otkupljivača mlijeka. Najveći otkupljivači ovčjeg mlijeka bile su mljekare Vindija d.d. i Sirana Gligora d.o.o., koje su u 2024. godini otkupile 55,3% ukupno otkupljenih količina ovčjeg mlijeka. U odnosu na prethodnu godinu, u 2024. registrirano je 27 proizvođača manje u isporuci mlijeka, što je rezultiralo smanjenom isporukom mlijeka za 129.238 kg ovčjeg mlijeka.

Pregledom distribucije proizvođača mlijeka i isporučenih količina ovčjeg mlijeka po županijama vidljivo je da je Zadarska županija vodeća po broju proizvođača ovčjeg mlijeka, i to sa 123 proizvođača, koji su otkupljivačima isporučili 465.516 kg ovčjeg mlijeka. Od 2022. godine u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji proizvodi se najveća količina ovčjeg mlijeka. U 2024. godini, 45 proizvođača ovčjeg mlijeka u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji isporučila su 536.614 kg ovčjeg mlijeka, ili 32,5% ukupno isporučenih količina ovčjeg mlijeka. Treća županija po proizvodnji ovčjeg mlijeka u 2024. godini je Istarska županija, i to sa 11 proizvođača ovčjeg mlijeka i isporukom od 173.011 kg ovčjeg mlijeka.

U ukupnoj isporuci ovčjeg mlijeka, 84,48% proizvođača mlijeka spada u skupinu proizvođača koja godišnje isporučuje do 10.000 kg mlijeka, a u ukupnoj količini isporučenog mlijeka sudjelovali su sa 42,04% isporučenog mlijeka otkupljivačima. Skupinu koja godišnje isporučuje više od 10.000 kg mlijeka čini

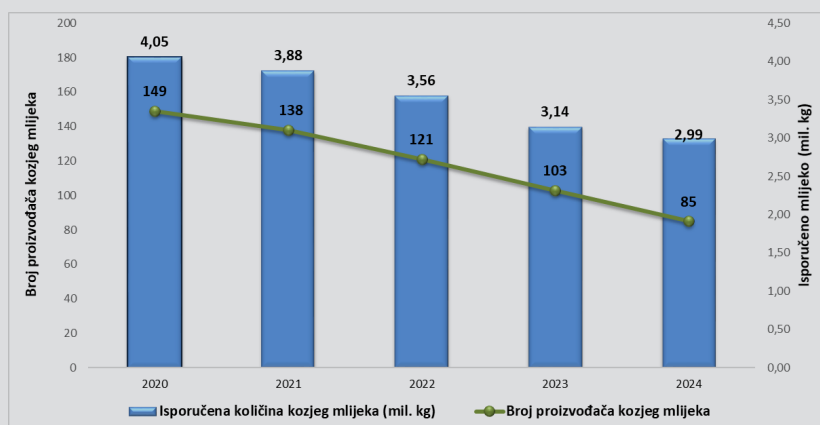
Grafikon 1. Broj proizvođača i količine isporučenoga ovčjeg mlijeka

15,51% proizvođača mlijeka, a u 2024. isporučili su 57,97% ukupno isporučenih količina. Navedeni podaci govore u prilog činjenici da se proizvodnja ovčjeg mlijeka kod nas još uvijek većim dijelom odvija u ekstenzivnom sustavu držanja s nižom razinom potrebnih ulaganja u proizvodnji u odnosu na intenzivne sustave uzgoja životinja, gdje su potrebna puno veća ulaganja u objekte i hranidbu životinja.

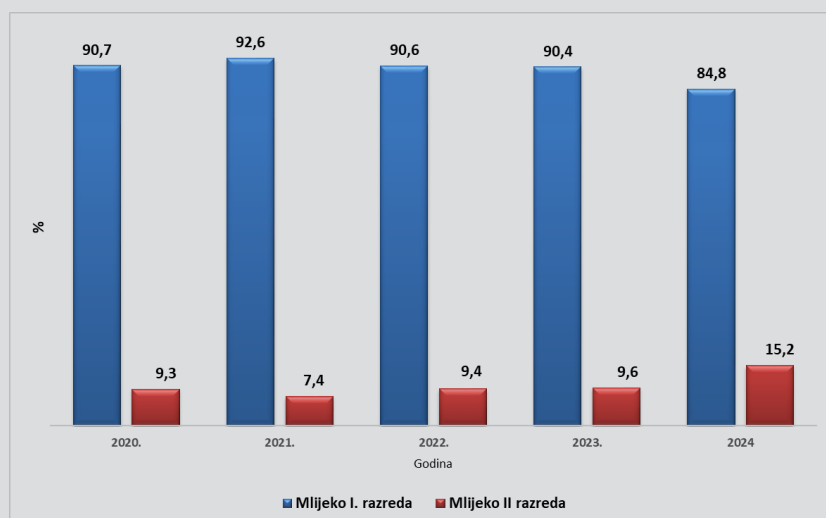
Kozje mlijeko u 2024. godini isporučivalo je 87 proizvođača kozjeg mlijeka, koji su proizveli i isporučili otkupljivačima 2.994.148 kg kozjeg mlijeka (grafikon 2). U otkupu kozjeg mlijeka sudjelovalo je šest otkupljivača mlijeka. Najveći otku-

pljivač bila je mljekara Vindija d.d., koja je otkupila 88,70% ukupno isporučenog kozjeg mlijeka. S obzirom na osiguran siguran i organiziran otkup kozjeg mlijeka, najveći broj proizvođača kozjeg mlijeka nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, odnosno u Varaždinskoj, Međimurskoj, Kopriivničko-križevačkoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Zajedno imaju 73 proizvođača kozjeg mlijeka koji isporučuju 95,80% ukupno isporučenoga kozjeg mlijeka u 2024. godini.

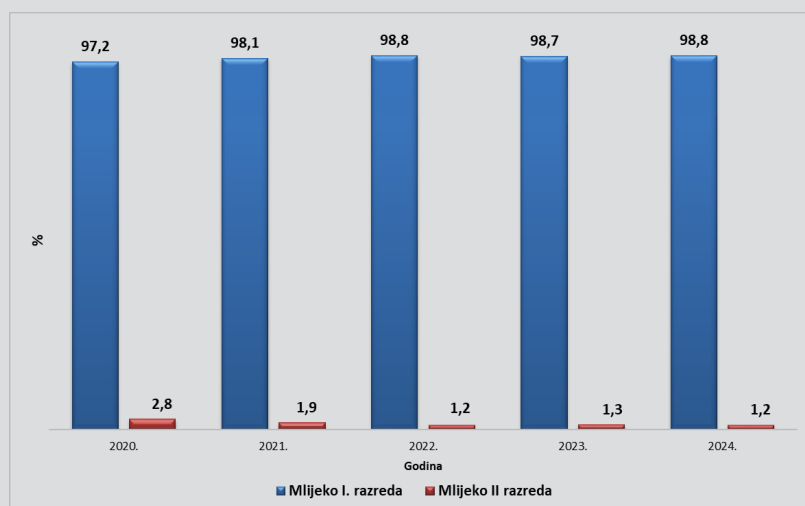
Gledajući distribuciju proizvođača kozjeg mlijeka prema godišnjoj isporuci, vidljivo je da je proizvodnja kozjeg mlijeka organizirana kroz intenzivne sustave

Grafikon 2. Broj proizvođača i količine isporučenog kozjeg mlijeka

Grafikon 3. Higijenska kvaliteta otpučenoga ovčjeg mlijeka

Grafikon 4. Higijenska kvaliteta otpučenoga kozjeg mlijeka

proizvodnje, jer je 49,41% proizvođača kozjeg mlijeka u 2024. isporučio više od 20.000 kg mlijeka, odnosno 86,97% ukupno isporučenih količina kozjeg mlijeka.

Kvaliteta otpučenoga ovčjeg i kozjeg mlijeka

Kvaliteta ovčjega i kozjeg mlijeka kontrolira se u Središnjem laboratoriju za kontrolu kvalitete mlijeka (SLKM) Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu. U mlijeku se utvrđuju sastav, fizikalno-kemijska svojstva i razred kojemu mlijeko pripada (grafikon 3). Pravilnikom o utvrđivanju sastava sirovog mlijeka (NN 136/20) propisani su zahtjevi kojima moraju udovoljavati sirovo ovčje i kozje mlijeko u pogledu fizikalno-kemijskih svojstava i broja mikroorganizama. Sukladno pravilniku, mlijeko se razvrstava u I. i II. razred kvalitete, i to na temelju broja mikroorganizama. U I. razred razvrstava se mlijeko koje sadržava manje ili jednako 1,500.000 mikroorganizama, dok se ostalo mlijeko razvrstava u II. razred.

Udio ovčjeg mlijeka I. razreda iz godine je u godinu stabilan (grafikon 4), tako da je u 2024. otpučeno 84,8% mlijeka I. razreda i 15,2% mlijeka drugog razreda. Prosječna kemijska vrijednost mliječne masti bila je 6,75% i 5,73% bjelancevina.

Udio kozjeg mlijeka I. razreda u ukupnoj količini isporučenog mlijeka u posljednjih pet godina veći je od 98%. U 2024. godini 98,80% kozjeg mlijeka bilo je u I. razredu (grafikon 4). Prosječna kemijska kvaliteta kozjeg mlijeka u 2024. godini sadržavala je 3,25% mliječne masti i 3,01% bjelancevina. Iz prikazanih podataka primjetan je vrlo jasan kontinuirani trend rasta kvalitete kozjeg mlijeka u higijenskom pogledu (broj mikroorganizama), kao još jedan pokazatelj stalnog educiranja proizvođača i primjene suvremenih znanja i tehnologija u procesu proizvodnje kozjeg mlijeka.

U 2024. evidentiran je manji broj proizvođača ovčjega i kozjeg mlijeka u odnosu na prethodne godine, ali i smanjenje otpučenih količina ovčjeg i kozjeg mlijeka. Razlog smanjenja je što se sve više proizvođača ovčjega i kozjeg mlijeka odlučuje za prerađivanje mlijeka na vlastitu gospodarstvu i prodaju mliječnih proizvoda izravno na vlastitu gospodarstvu na tržnicama i sajmovima.